

EESTI LOODUS

Kukeseen: tuntud ja tundmatu

Ettevaatust, äike!
Muguljuur ja viirpoo
Matkaköögid ja Yellowstone

- 2 Toimetaja veerg**
- 3 Sõnumid**
- 13 EL küsib:** vastavad Marko Pomerants ja Veljo Volke
- 14 Eestil on nüüd ka aasta seen**
Kadri Põldmaa, Külli Kalamees-Pani ja Teele Jairus kirjeldavad üht tuntuimat söögiseent kukeseent ja tema haruldasemaid sugulasi
- 20 Viirpuu köidab nii loodusesõpru kui ka botaanikuid**
Toomas Kukk heidab pilgu selle aasta puu süstemaatikale ja liigirohkusele ning soovib ka kirjandust, mille järgi liike määrata
- 24 Mida peame välgu kohta kindlasti teadma?**
Sven-Erik Enno jagab õpetussõnu, kuidas ohtliku ja võimsa loodusnähtuse korral oleks kõige mõistlikum liikuda ja kuhu varjuda
- 30 Muguljuur, tagasihoidlik kaunitar**
Tiiu Kull ja Ülle Jõgar tutvustavad aasta orhideed, kes väiksusest hoolimata on küllaltki silmapaistev isendirohkuse tõttu
- 34 Euroopa Liit on Eesti soode õnnistus ja needus**
Jan Peters, Moritz von Unger ja Marika Kose arutlevad looduskaitse ja majandustoetuste vastuolude üle: mõistliku kooskõlani on veel pikk maa
- 38 Harva nähtav harivaablase hulgisigimine**
Kaljo Voolma kirjeldab haruldaseks peetud, kaskedel toituva putukaliigi elukäiku ja paljunemise iseärasusi
- 42 Üks Eesti paigake:** Tõravere aed, kus puuduvad laed
Juhani Püttsepp meenutab Tartumaal Tõravere astronoomide ja astrofüüsikute aiamaade saamislugu ja tutvustab tänapäeva
- 44 Huvitav Eesti:** Vilbaste ja Kangrukivi
Andres Tõnisson jagab muljeid Ida-Harjumaal Saunja külas asuvast loodus- ja muinsuskaitsealusest kivist, mille naabrus on kaitsest hoolimata troostitu
- 48 Poster:** Karl Jakob Toplaan
- 50 Intervjuu:** Me hoiame veel metsi karudele ja kotkastele, aga inimestele enam ei hoia. Loodusfotograafi

- ja koolitaja Arne Aderiga ajas juttu Rainer Kerge Öhtulehest
- 56 Valgejärve matkarada: lumivalge rabajärv ja põnev pärandkultuur**
Kristina Traks juhatab lugeja Harjumaale Nissi ümbrusse, kus näeb mõndagi huvitavat alates järvelubjast ja lõpetades hundilõksuga
- 61 Tööjuhend: Matkaköögi ABC**
Timo Palo annab nõu, mismoodi valida matkapliiti: kõik oleneb matka pikkusest ja raskusastmest, muidugi ka matkaja võimalustest
- 68 Looduselamus maailmast: Yellowstone'i turistide ja loomade külluses**
Hendrik Relve seekordses kirjutises pälvib tähelepanu Ameerika ühendriikides asuv maailma vanim rahvuspark, mis on kuulus elusa ja eluta looduse imede poolest
- 72 Tiit Kändleri esse:** Inimese ja looduse ühisosa: linn
- 74 Väike-kärbsenäpp: söakas muusik ja nobe kärbsepüüdja**
Karl Adami vahendab elamusi pakkuva linnukese käitumist ja annab juhatusi kärbsenäppide eristajale
- 77 Kui vana on Tammelinna sarapuu?**
Alar Läänelaid, Kristina Sohar ja Taavi Pae otsivad vastust küsimusele, kas maailma jämedaima tüvega sarapuu võib pärineda mõisa-aegadest, Tammelinna-eelsest perioodist
- 80 Panin tähele: haruldane leid Peipsist**
- 82 Mesimagus angervaks**
Triin Nõu soovib toidutaimena vähe tuntud angervaksa julgemini proovida, näiteks magusa siirupi valmistamiseks
- 84 Panin tähele: puuvõõrik**
- 86 Vesi-külmaseen, haruldane seen madalsoodes**
Tõnu Ploompuu kirjeldab iseäralikku sooseent, kelle maailma leiukohtadest suur hulk asub Eestis
- 88 Raamat**
- 90 Kroonika**
- 94 Mikroskoop**
- 95 Ristsõna**
- 96 Ajalugu, sünnipäevad**

Loodusvaatluste hooaeg on alanud

Aprillis algas järjekordne loodusvaatluste kogumise kampaania, mis keskendub 22 liigile. Üleskutse avaldasime mainumbris, lähemat teavet saab loodusvaatluste kodulehelt loodus.keskkonna-info.ee/lva/, mida haldavad keskkonnaagentuur ja Eesti looduseuurijate selts (LUS). Ka selles ajakirjanumbris on vähemalt kümmekond soovitus ja juhendit nii lindude, seente kui ka taimede loodusvaatluste kohta.

Eesti ornitoloogiaühing (EOÜ) kutsub üles kaardistama valge-toonekurgede pesi (vt lk 10). Seni viimane põhjalik pesaloendus leidis aset 2014. aastal. Kui valge-toonekure pesade kohta ootab EOÜ infot igal aastal, siis kaldapääsukese seltsinguid pannakse kirja just sel hooajal. Selle tarbeks on loodud veebirakendus www.eoy.ee/riparia, kuhu saab talletada kaldapääsukeste pesitsusvaatlused ja täpsemad andmed koloonia kohta. Lähemalt saab lugeda EOÜ kodulehelt www.eoy.ee/node/1044.

Aasta seen kukeseen on üldtuntud ja hinnatud söögiseen. Tal on ka mitu lähemat sugulast, kellest nii mõnigi on haruldane, näiteks kaitsealune mustuv torbikseen. Võib kahtlustada, et haruldus on seni arvatust laiemalt levinud, ja seenehuviliste tähelepanekud aitaksid liigi levikut meil täpsustada.

Eriti oodatud on teave vesikülmasene kohta, kes on üks väheseid silmapaistvaid madal-soode lehkiseeni (lk 86). Vesikülmasen on maailma punases raamatus arvatud ohulähedaste kategooriasse. Eestis on ta seni teada viiest madal-soost, maailma iga 15. leiukoht

asub Eestis. Madalsoid on Eestis suhteliselt rohkem kui näiteks Hollandis ning võib eeldada, et vesi-külmasen võiks meil rohkemgi kasvada.

Soontaimedest on suuremat tähelepanu pälvinud aasta orhidee muguljuur, kelle leiukohtade teave on samuti teretunud loodusvaatluste andmebaasi vaatluste kampaania käigus. Aasta puu viirpuu kodumaiste liikide süstemaatika on väga keeruline, nende määramiseks ei piisa üksnes fotost, vaid vaja on ka herbaar-eksemplari (lk 20). Taimehuvilistel tasub pilk pöörata ka puude latvadesse, kus võib leida puuvõõrikut: hiljuti leiti Eestist neljas leiukoht Sirtsis sooservast (lk 84).

Eesti Looduse teises numbris 1933. a on kirjas: „Loodusteadlastel ja asjaharrastajatel kollektsionääridel, kes teaduslikkudest kogudest ja raamatukogudest eemal, valmistab tihti raskusi ühe või teise taime- ja loomaliigi täppis määramine. Et eelmainitud küsimusi lahendada aidata on alljärgneva rida Looduseuurijate Seltsi liikmeid oma nõusolekut avaldanud kohale saadetud taimi ja loomi määrata kui ka nõustada kirjanduse, kollektee-rimise, prepareerimise jt. küsimustes“ (lk 56). Järgneva loend 22 tolleaegse looduseuurija nimega. Kust kohast saada praegu määramisabi?

Samamoodi nagu 84 aastat tagasi on nüüdisajalgi võimalik liikide määramise ja kollektsioneerimise kohta saada abi ja nõu looduseuurijatel. Omi küsimusi võib julgesti saata ka Eesti Looduse toimetusele: püüame aidata, ja kui ise ei tea, küsime vastuseid loodusteadlastelt.

Foto: erakogu

toomas kukk

EESTI LOODUS

68. aastakäik Nr 6/7, juuni–juuli 2017

Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post toimetus@el.loodus.ee
tel 742 1143

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, tomkukk@gmail.com

Toimetaja **Helen Külvik**
529 4033, helen.kylvik@gmail.com

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juku@ut.ee

Toimetaja **Katre Palo**
521 8771, palo.katre@gmail.com

Sõnumitoimetaja **Toomas Jüriado**
742 1143, toomas.juriado@el.loodus.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
742 1186, monika.salo@el.loodus.ee

Küljendaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri
Endla 3, Tallinn 10122

Vastutav väljaandja **Riho Kinks**
riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine ja info Triin Nõu
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Reklaamijuht **Helen Lehismets**
610 4106, reklaam@loodusajakiri.ee

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

KESKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2017

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee

4041 0820
Trükitoode

PEFC sertifitseeritud
Käsitööstöde on püüdnud jätkusuutlikult majandatud metsast ja kontrollitud allikast.
www.pefc.org

Trükitud trükikojas Printall

